

Een venster op de wereld

De gebroeders Korda

Sir Alexander Korda (1893-1956) werd geboren als Sándor Kellner in Pusztatúrpásztó, een klein dorpje op de Hongaarse Grote Laagvlakte. Zijn leven was net zo avontuurlijk als de films die onder zijn regie werden gemaakt. De Britse film heeft zijn eerste Oscar aan hem te danken, hij was een goede persoonlijke vriend van Winston Churchill en Koning George VI bezocht hem om films te bekijken. Hij regisseerde in totaal 63 films in zeven landen, hij was producent van meer dan 100 films en hij wordt geassocieerd met de heropleving van de Britse filmindustrie tijdens de Tweede Wereldoorlog.

De jongen, die oorspronkelijk auteur wilde worden, publiceerde zijn eerste filmkritieken onder het pseudoniem Sursum Corda (Hef uw harten op), vandaar de naam Korda. Sándor Korda's carrière begon in Hongarije, maar in 1919 werd hij gedwongen naar het buitenland te gaan omdat hij betrokken was geweest bij de organisatie van de filmproductie in de tijd van de Hongaarse Sovjet Republiek. Hij werkte in Wenen, Berlijn, Parijs en Hollywood. In 1932 vestigde hij zich in Londen waar hij London Films oprichtte en erin slaagde de Britse filmindustrie, die door de massale toevloed van Amerikaanse films in een crisis was geraakt, er weer bovenop te helpen. Korda's hoofddoel was het produceren van films van wereldklasse, technisch van hoge kwaliteit en volgens de dramaturgie van de Amerikaanse films. De doorbraak kwam met *The Private Life of Henry VIII*, waarmee hij in 1933 doorbrak op de Amerikaanse markt. Charles Laughton, die de titelrol speelde, won een Oscar voor beste acteur. Korda was geïnteresseerd in zowel het geheime, privé-leven van het individu als de openbare geschiedenis van de gemeenschap; in zijn films die in de daaropvolgende jaren werden opgenomen (*The Private Life of Don Juan*, *Rembrandt*, *Lady Hamilton*) gaf hij een menselijk perspectief aan de groten uit de geschiedenis en de kunst.

De drie broers Korda werkten samen bij London Films, gesteund door componist Miklós Rózsa en scenarioschrijver Lajos Bíró. Vince Korda (1897-1979) als schilder en decorontwerper, en Zoltán Korda (1895-1961) als regisseur, waren betrokken bij verschillende films waaronder *The Jungle Book* en *Sahara*, een van de beste oorlogsfilms uit die periode met Humphrey Bogart. In 1940 werd onder regie van de gebroeders Korda *The Thief of Baghdad* gemaakt, een film die de magische wereld van Duizend-en-één-nacht oproept. Het wordt beschouwd als een van de beste fantasyfilms aller tijden. Het werk dat drie Oscars in de wacht sleepte, boeide het publiek met revolutionaire nieuwe speciale effecten en extravagante decors. Blijkbaar zag George Lucas de film als kind en putte hij diep uit deze ervaring toen hij *Star Wars* maakte.

De legendarische debonaire Korda, altijd gekleed in elegant pak, schoenen, handschoenen en hoed, was een groot financieel gokker. Hij verloor meer dan eens een fortuin aan verschillende filmprojecten, maar hij herstelde zich altijd. Er werd over hem gezegd dat hij in staat was geld uit een lege kluis te halen.

"Hij was zachtaardig en hij was sterk. [...] Hij beheerste de moeilijke en zeldzame mengeling van artiest en zakenman met een buitengewone virtuositeit. Hij had een vrolijke humor en een betoverende verbeelding," zei Sir Laurence Olivier tijdens Korda's herdenkingsdienst.

In 1942 werd Alexander Korda door Koning George VI geridderd voor zijn buitengewone verdiensten in het vestigen van de Britse filmindustrie en in de strijd tegen het Nazisme. De Britse Filmacademie vernoemde de prijs voor beste Britse film van het jaar naar hem.

(Foto's: NFI - Filmarchief)

London Film Productions, Denham Film Studio

Alexander Korda

The Korda brothers: Vincent, Zoltan and Alexander

Alexandre Trauner

Alexandre Trauner / Sándor Trauner (1906-1993), schilder, graficus, decor- en kostuumontwerper

Hij creëerde de visuele wereld van het Franse lyrisch realisme, werkte mee aan internationale hitfilms in Hollywood. Tijdens zijn leven werkte hij aan ongeveer tachtig films, maar slechts één keer aan een Hongaarse film, toen hij het decor ontwierp voor Sándor Simó's internationale coproductie Viadukt uit 1982.

Hij werd geboren als Sándor Trau, studeerde voor schilder en beschouwde zichzelf zijn hele leven als beeldend kunstenaar. In 1929 emigreerde hij naar Frankrijk, waar hij in het gezelschap van regisseur Marcel Carné, schrijver-dichter Jacques Prévert en componist József Kozma lid werd van de beroemde Carné Four, die het poëtisch realisme ontwikkelde. Hij ontwierp de decors voor de melodrama's *Port of Shadows*, *Hôtel du Nord* en *Le jour se lève* van de regisseur. Tijdens het Vichy-regime moest hij onderduiken wegens zijn joodse afkomst, waardoor zijn naam pas later kon verschijnen op de aftiteling van films waaraan hij in die tijd meewerkte (*Lumière d'été*, *Les visiteurs du soir*, *Les enfants du paradis*). In 1955 maakte hij kennis met de in Oostenrijk geboren filmregisseur Billy Wilder, die hem uitnodigde naar Hollywood te komen. Zij werkten onder meer samen aan *Witness for the Prosecution*, de verfilming van de Ferenc Molnár-klucht *One, Two, Three* en de decorontwerpen voor *Irma la Douce*. De meest succesvolle productie van het duo Wilder-Trauner, *The Apartment* (dat in 1961 een Oscar won voor art direction), loste een kantoorscene ter grootte van een voetbalveld op door gebruik te maken van 5000 bureaus en met behulp van geforceerd perspectief. Vooraan zaten figuranten aan echte bureaus, daarachter zaten dwergen aan kleinere bureaus, en helemaal achteraan zaten papieren knipsels achter speelgoedbureaus. Het is niet algemeen bekend dat hij decennia lang de straten van Parijs op de gevoelige plaat vastlegde en dat het beeld van de stad vandaag grotendeels aan de hand van zijn foto's kan worden gereconstrueerd.

Alexandre Trauner op de set van *Round Midnight* (*Autour de minuit*, dir.: Bertrand Tavernier, 1986).
Foto: Etienne George, Sygma / Getty Images

Wenen, Berlijn

Behalve in Hollywood werkten Hongaarse filmmakers vooral in Duitssprekende landen. De meesten beproefden hun geluk eerst in Wenen en trokken van daaruit naar andere filmknooppunten in Europa en Amerika. Vanaf de jaren 1920 was er een heuse Hongaarse filmkolonie actief in Berlijn en München, die als een magneet nieuw talent aantrok. Onder de eerste groep kunstenaars werkten Jenő Illés, Márton Garas, Ica Lenkeffy, Kamilla Hollay en Pufi Huszár, die later gezelschap kregen van Sándor en Zoltán Korda, Mihály Kertész, Géza Bolváry, István Székely, László Vajda en Béla Balázs, en onder de diva's Ágnes Eszterházy, Kató Nagy en Márta Eggerth. Na 1933 en het aan de macht komen van Hitler, werd Berlijn steeds ongeschikter als uitvalsbasis voor vrij creatief denken, zodat velen naar Parijs, Londen en de Verenigde Staten vertrokken, terwijl anderen terugkeerden naar Wenen en Boedapest, waar ze een tijdlang onder betere omstandigheden konden werken. De creatieve samenwerking van de Oostenrijkse, Duitse en Hongaarse filmberoepen had een grote invloed op de filmcultuur van de betrokken landen, zowel op korte als op lange termijn.

Sacy von Blondel / Sári Megyery (1897-1983) actrice. Foto: NFI - Filmarchief

Donaumelodien (Ich hab' mein Herz in Budapest verloren, dir.: Willy Reiber, 1936). Photo: NFI – Filmarchive

Marta Eggerth (1921 – 2013) singer, actress. Photo: NFI – Film Archive

Marika Röck (1913–2004) actress. Photo: NFI – Film Archive

Peter Lorre / László Löwenstein (1904–1964) actor. Photo: NFI – Filmarchívum

M (*M – eine Stadt sucht einen Mörder*, dir.: Fritz Lang, 1931), Illustrierte Film-Bühne, Nr. 5163. NFI – Film Archive

